

Datum
2017-06-27

Diarienummer
2017-0090
Er referens
S2017/02900/SF

Enheten för sjukförmåner
Niklas Österlund
niklas.osterlund@inspsf.se

Karensavdrag – en mer rättvis självrisk (Ds 2017:18)

Sammanfattning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) är positiv till intentionerna med ett karensavdrag och tillstyrker förslaget att ersätta nuvarande karensdag med ett karensavdrag, avsnitt 4.1, samt förslaget att karensavdraget vid kalenderdagsberäknad sjukpenning i socialförsäkringsbalken ska motsvara ersättningen för en hel sjukpenningdag, avsnitt 4.3. ISF anser dock att promemorian som arbetsgruppen presenterar inte utgör ett tillräckligt underlag för att bedöma om förslagen får avsedd effekt och att närmare utformning av ett karensavdrag, liksom konsekvenserna av sådana förslag, bör utredas vidare.

ISF kan baserat på underlaget i promemorian inte tillstyrka förslaget att karensavdrag för sjuklön ska motsvara ett avdrag om 20 procent av den sjuklön som arbetstagaren beräknas få under en genomsnittlig vecka, avsnitt 4.2, samt förslaget att karensavdraget för försäkrade vars sjukpenning arbetstidsberäknas ska motsvara 20 procent av den sjukpenning som den försäkrade genomsnittligen skulle kunna få under en vecka. Som en konsekvens av ovanstående kan ISF heller inte tillstyrka förslagen på erforderliga följdändringar, avsnitt 4.5, samt förslag på ikraftträdande och övergångsbestämmelser, avsnitt 4.6.

ISF presenterar ett möjligt alternativt sätt att utforma karensavdraget på, som beräknas utifrån sjuklönen en genomsnittlig arbetsdag. I bilagan till detta remissvar redovisas även exempel på ytterligare typfall som konsekvensanalysen skulle kunna utökas med.

4.1 Karensavdrag ersätter karensdag

ISF är positiv till intentionerna med förslaget och tillstyrker därför förslaget att införa ett karensavdrag, men anser att promemorian som arbetsgruppen presenterar inte utgör ett tillräckligt underlag för att bedöma om förslagen får avsedd effekt. Baserat på underlaget i promemorian bedömer ISF att frågeställningen inte är tillräckligt utredd och att det är svårt att överblicka konsekvenserna av förslaget. Den närmare

utformningen av ett karensavdrag, liksom konsekvenserna av ett sådant förslag, bör utredas vidare (se vidare kommentarer till avsnitt 4.2).

Karensdagen fyller en viktig funktion i sjukförsäkringen. Karensdagen är en komponent som reglerar självriskerna i sjukförsäkringen, och utgör framför allt en tröskel för att sjukanmäla sig. Karensdagen gör vidare att den totala relativa självriskerna avtar ju längre en sjukskrivning pågår. Det finns flera studier som visar att karenstiden har stor betydelse för benägenheten att sjukanmäla sig. Återinförandet av 1 karensdag april 1993 reducerade den genomsnittliga sannolikheten för sjukskrivning.¹ En tidigare granskning av ISF visar även att förlängning av karenstiden från 1 dag till 7 dagar för egenföretagare minskade egenföretagares benägenhet att sjukanmäla sig med 20 procent. Den studien visar även att det inte finns några tecken på att karenstiden förlänger en sjukfrånvaro, såsom arbetsgruppen resonerar, åtminstone inte bland egenföretagare.²

ISF delar inte arbetsgruppens uppfattning att nuvarande regler innebär att personer med koncentrerad arbetstid behöver leva med en relativt högre självrisk jämfört med personer med jämnt fördelad arbetstid. På gruppnivå är den relativa självriskerna vid kortare sjukfrånvaro densamma oavsett hur arbetstiden är fördelad, givet att tidpunkten för första sjukdagen är slumpmässig. Sett över en längre period kan även självriskerna för en enskild person med oregelbunden arbetstid antas bli densamma som för en person med jämnt fördelad arbetstid, vilket även framgår av tidigare förarbeten.³ Däremot kan en enskild person med oregelbunden arbetstid, precis som arbetsgruppen argumenterar, vid ett enskilt tillfälle både få en lägre och högre relativ självrisk vid sjukfrånvaro. Det gör att det finns en något större osäkerhet för dem med oregelbunden arbetstid om vad en eventuell sjukfrånvaro kommer att innebära ekonomiskt. En sådan osäkerhet kan vara särskild problematisk för personer med små ekonomiska marginaler, vilket kan vara skäl nog att förändra regelverket. ISF anser därför att det är önskvärt att försöka lösa problematiken för dem som blir sjuka under en dag med många inbokade arbetstimmar.

ISF ser det även som positivt att förslaget innebär att man inte kan undvika en stor del av karensdagen genom att sjukanmäla sig sent på arbetsdagen.

4.2 Karensavdrag i lagen om sjuklön

ISF kan baserat på underlaget i promemorian inte tillstyrka förslaget på utformning av karensavdraget i lagen (1991:1047) om sjuklön (SjLL), utan

---

¹ Edgerton D. m.fl. (1996): *Besparingsåtgärder på socialförsäkringsområdet: En utvärdering av förändringar i sjukpenningförsäkringen*, Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.

² ISF rapport 2013:10, *Sju dagars karens i sjukförsäkringen för egenföretagare – en effektutvärdering av reformen juli 2010*; Österlund N. (2014): *Effekter av förlängd karens i sjukförsäkringen för egenföretagare*, Ekonomisk debatt nr 2 2014 årgång 42.

³ Prop. 1992/93:31, s. 43.

efterfrågar fortsatt utredning i frågan. Arbetsgruppen nämner mycket kortfattat att det kan finnas alternativa utformningar av karensavdraget. Det är dock svårt att bedöma rimligheten i dessa alternativa utformningar eftersom det saknas en redovisning av såväl vilka överväganden som har gjorts som argument för övervägandena.

Vidare anser ISF att konsekvensanalysen av förslaget som arbetsgruppen presenterar inte är tillräcklig. För att bättre kunna bedöma konsekvenserna för enskilda och arbetsgivare, även om det är svårt att veta exakt hur många personer som berörs av förslagen, bör konsekvensanalysen göras utifrån betydligt fler typfall. I bilagan redovisas några exempel på ytterligare typfall som skulle kunna användas.

ISF saknar även en analys av vad förslagen innebär för den relativa självrisk, som enligt arbetsgruppen är utgångspunkten för förslagen. Konstruktionen av reglerna om en karensdag kan, som arbetsgruppen skriver, innebära att arbetstagare med koncentrerad arbetstid erhåller ett relativt högt avdrag om karensdagen inträffar under en dag med ett långt arbetspass. Personer med oregelbunden arbetstid kan därmed få en relativt högre självrisk jämfört med en person med fast arbetstid fem dagar i veckan, om sjukfrånvaro inträffar en sådan dag. Den relativa självrisk kan definieras på flera sätt, beroende på vad självrisk relateras till. Eftersom karensavdraget endast är en del av självrisk anser ISF att den relativa självrisk bör definieras utifrån den sammanlagda självrisk för hela sjukfrånvaron i relation till förlorad arbetsinkomst för de dagar som den nedsatta arbetsförmågan har förhindrat arbetstagaren från att arbeta. I bilagan redovisas några beräkningar av den relativa självrisk enligt denna definition vid olika typfall och regelverk.

Tröskeln för att sjukanmäla sig bör så långt som möjligt vara relativt lika hög oavsett hur arbetstiden är fördelad, vilket arbetsgruppen också antyder. ISF finner det dock oklart om det uppnås med den föreslagna utformningen av karensavdraget. ISF tolkar arbetsgruppens förslag som att den främsta målgruppen som förslagen riktas till är personer med oregelbunden arbetstid och som har små ekonomiska marginaler. Det är dock fler grupper som får ändrad självrisk med arbetsgruppens förslag. Exempelvis en person som arbetar deltid genom att arbeta ett fast antal timmar om dagen fyra dagar i veckan får med det föreslagna karensavdraget lägre relativ självrisk än en person som arbetar åtta timmar om dagen fem dagar i veckan. Tröskeln för att sjukskriva sig sänks med arbetsgruppens förslag för den gruppen (se exempel 3 i bilagan). Om sådana konsekvenser skulle kunna undvikas vore det önskvärt.

Arbetsgruppen skriver i avsnitt 5.7 att en förekommande avtalslösning är att begränsa avdraget för karensdagen till maximalt åtta timmar, men att en sådan motsvarande reglering i SjLL och i SFB ändå skulle möjliggöra ett kringgående av självrisk genom en sjukanmälan sent på arbetsdagen. Det stämmer om nuvarande system med karensdag skulle användas vid en sådan reglering. En motsvarande reglering borde dock vara möjlig utifrån karensavdragets principer enligt arbetsgruppens förslag. En sådan

alternativ utformning som borde utredas vidare är att använda sjuklönen en genomsnittlig arbetsdag (max åtta timmar) vid beräkningen av karensavdraget (se alternativ 3 i bilagan). Beräkning av sjuklönen en genomsnittlig arbetsdag skulle kunna göras på liknande sätt som arbetsgruppen föreslagit för den genomsnittliga veckoersättningen. Skillnaden blir att hänsyn tas till det genomsnittliga antalet arbetsdagar per vecka, eller möjligen månad vid varierande arbetstid även mellan veckor. På det sättet skulle en del oönskade konsekvenser av arbetsgruppens förslag kunna undvikas. Sjuklön ges dessutom endast för dagar i en sjuklöneperiod som arbetstagaren gått miste om lön (arbetsdagar), och sjuklöneperioden börjar inte förrän arbetstagaren avhåller sig från arbete åt arbetsgivaren.⁴ Då är det logiskt att även låta karensavdraget baseras på arbetsdagar och inte 5-dagarsveckor som arbetsgruppen indirekt har föreslagit.⁵ För den som arbetar åtta timmar om dagen fem dagar i veckan skulle en sådan lösning, liksom arbetsgruppens förslag, inte innebära någon skillnad jämfört med nuvarande regelverk.

En reglering som utgår ifrån sjuklönen en genomsnittlig arbetsdag skulle möjligen även vara enklare för arbetsgivare och Försäkringskassan att implementera och administrera. För arbetstagare med fast arbetstid och månadslön görs redan idag oftast ett avdrag i kronor som baseras på lönen en (genomsnittlig) arbetsdag. I exempelvis Villkorsavtal-T inom det statliga avtalsområdet är löneavdraget årslönen (månadslönen*12) dividerat med 260, vilket motsvarar arbetsinkomsten en genomsnittlig arbetsdag.⁶ Ett löneavdrag som baseras på sjuklönen en genomsnittlig arbetsdag borde vara en mindre förändring administrativt jämfört med arbetsgruppens förslag.

Ett karensavdrag som motsvarar sjuklönen en genomsnittlig arbetsdag skulle möjligen även kunna vara enklare att förstå som arbetstagare, vilket i högsta grad är relevant i sammanhanget. Med en sådan reglering skulle karensdagen även kunna finnas kvar som begrepp om så önskas. Risken med ett krångligare regelverk är annars att det kan uppstå en större osäkerhet om vad en sjukfrånvaro kommer att innebära för en enskild persons inkomst, vilket i sin tur kan påverka legitimiteten för försäkringen negativt.

4.3 Karensavdrag i socialförsäkringsbalken

ISF tillstyrker förslaget att karensavdraget vid kalenderdagsberäknad sjukpenning ska motsvara ersättningen för en hel sjukpenningdag. ISF kan dock, av samma skäl som anges i avsnitt 4.2, inte tillstyrka förslaget på utformning av karensavdraget i socialförsäkringsbalken för försäkrade vars

---

⁴ Se 6–7 §§ SjLL.

⁵ 20 procent av den sjuklön som belöper på summan av de anställningsförmåner som arbetstagaren genomsnittligen beräknas få under en vecka, enligt arbetsgruppens förslag, innebär att karensavdraget baseras på arbete fem dagar i veckan oavsett hur många dagar en arbetstagare genomsnittligen arbetar under en vecka.

⁶ 6 kap. 4 § Villkorsavtal-T mellan Arbetsgivarverket och Saco-S.

sjukpenning arbetstidsberäknas. Regleringen i socialförsäkringsbalken för den gruppen bör så långt som möjligt korrespondera med regleringen i SjLL. Den närmare utformningen av den delen av förslaget bör utredas vidare.

Detta yttrande har beslutats av stf. generaldirektör Joakim Söderberg. Niklas Österlund har varit föredragande. I beredningen har också Julia Pietrek deltagit.

Joakim Söderberg
Stf. generaldirektör

Niklas Österlund
Utredare

Bilaga – Typfall för beräkning av självrisk

I denna bilaga redovisas några exempel på ytterligare typfall som konsekvensanalysen skulle kunna utökas med. Exempel 1 och 2 är hämtade från promemorian. Beloppen är liksom i promemorian beräknade utifrån en timlön på 110 kronor. Beräkningar för nuvarande regelverk avser arbetstagare som inte omfattas av några särskilda avtalslösningar där karenstiden för arbetstagare med oregelbunden arbetstid regleras.

Arbetstid

	Exempel 1	Exempel 2	Exempel 3	Exempel 4	Exempel 5
Måndag	8	14	7,5	6	10
Tisdag	8	5	7,5	6	10
Onsdag	8	5	7,5	6	0
Torsdag	8	0	7,5	6	10
Fredag	8	6	0	6	10
Summa	40	30	30	30	40
Arbetsdagar	5	4	4	5	4
Veckolön	4 400 kr	3 300 kr	3 300 kr	3 300 kr	4 400 kr
Lön genomsnittlig arbetsdag (max 8 timmar)	880 kr	825 kr	825 kr	660 kr	880 kr

Sjukperiod mån-ons

Lön	2 640 kr	2 640 kr	2 475 kr	1 980 kr	2 200 kr
Frånvarodagar	3	3	3	3	2

Alternativ 1: Nuvarande regelverk

Löneavdrag karensdag	880 kr	1 540 kr	825 kr	660 kr	1 100 kr
Löneavdrag sjuklön	352 kr	220 kr	330 kr	264 kr	220 kr
Sjuklön	1 408 kr	880 kr	1 320 kr	1 056 kr	880 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	1 760 kr	1 155 kr	924 kr	1 320 kr
Relativ självrisk	47 %	67 %	47 %	47 %	60 %

Alternativ 2: Arbetsgruppens förslag

Karensavdrag	704 kr	528 kr	528 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	528 kr	528 kr	495 kr	396 kr	440 kr
Sjuklön	1 408 kr	1 584 kr	1 452 kr	1 056 kr	1 056 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	1 056 kr	1 023 kr	924 kr	1 144 kr
Relativ självrisk	47 %	40 %	41 %	47 %	52 %

Alternativ 3: Avdrag per arbetsdag

Karensavdrag	704 kr	660 kr	660 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	528 kr	528 kr	495 kr	396 kr	440 kr
Sjuklön	1 408 kr	1 452 kr	1 320 kr	1 056 kr	1 056 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	1 188 kr	1 155 kr	924 kr	1 144 kr
Relativ självrisk	47 %	45 %	47 %	47 %	52 %

Sjukperiod tis-tor

Lön	2 640 kr	1 100 kr	2 475 kr	1 980 kr	2 200 kr
Frånvarodagar	3	2	3	3	2

Alternativ 1: Nuvarande regelverk

Löneavdrag karensdag	880 kr	550 kr	825 kr	660 kr	1 100 kr
Löneavdrag sjuklön	352 kr	110 kr	330 kr	264 kr	220 kr
Sjuklön	1 408 kr	440 kr	1 320 kr	1 056 kr	880 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	660 kr	1 155 kr	924 kr	1 320 kr
Relativ självrisk	47 %	60 %	47 %	47 %	60 %

Alternativ 2: Arbetsgruppens förslag

Karensavdrag	704 kr	528 kr	528 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	528 kr	220 kr	495 kr	396 kr	440 kr
Sjuklön	1 408 kr	352 kr	1 452 kr	1 056 kr	1 056 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	748 kr	1 023 kr	924 kr	1 144 kr
Relativ självrisk	47 %	68 %	41 %	47 %	52 %

Alternativ 3: Avdrag per arbetsdag

Karensavdrag	704 kr	660 kr	660 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	528 kr	220 kr	495 kr	396 kr	440 kr
Sjuklön	1 408 kr	220 kr	1 320 kr	1 056 kr	1 056 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	880 kr	1 155 kr	924 kr	1 144 kr
Relativ självrisk	47 %	80 %	47 %	47 %	52 %

Sjukperiod ons-fre

Lön	2 640 kr	1 210 kr	1 650 kr	1 980 kr	2 200 kr
Frånvarodagar	3	2	2	3	2

tor-fre

Alternativ 1: Nuvarande regelverk

Löneavdrag karensdag	880 kr	550 kr	825 kr	660 kr	1 100 kr
Löneavdrag sjuklön	352 kr	132 kr	165 kr	264 kr	220 kr
Sjuklön	1 408 kr	528 kr	660 kr	1 056 kr	880 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	682 kr	990 kr	924 kr	1 320 kr
Relativ självrisk	47 %	56 %	60 %	47 %	60 %

Alternativ 2: Arbetsgruppens förslag

Karensavdrag	704 kr	528 kr	528 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	528 kr	242 kr	330 kr	396 kr	440 kr
Sjuklön	1 408 kr	440 kr	792 kr	1 056 kr	1 056 kr
Självrisk i kronor	1 232 kr	770 kr	858 kr	924 kr	1 144 kr
Relativ självrisk	47 %	64 %	52 %	47 %	52 %

Alternativ 3: Avdrag per arbetsdag

Karensavdrag	704 kr	660 kr	660 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	528 kr	242 kr	330 kr	396 kr	440 kr
Sjuklön	1 408 kr	308 kr	660 kr	1 056 kr	1 056 kr

Självrisk i kronor	1 232 kr	902 kr	990 kr	924 kr	1 144 kr
Relativ självrisk	47 %	75 %	60 %	47 %	52 %

Sjukperiod mån-sön

Lön	4 400 kr	3 300 kr	3 300 kr	3 300 kr	4 400 kr
Frånvarodagar	5	4	4	5	4

Alternativ 1: Nuvarande regelverk

Löneavdrag karensdag	880 kr	1 540 kr	825 kr	660 kr	1 100 kr
Löneavdrag sjuklön	704 kr	352 kr	495 kr	528 kr	660 kr
Sjuklön	2 816 kr	1 408 kr	1 980 kr	2 112 kr	2 640 kr
Självrisk i kronor	1 584 kr	1 892 kr	1 320 kr	1 188 kr	1 760 kr
Relativ självrisk	36 %	57 %	40 %	36 %	40 %

Alternativ 2: Arbetsgruppens förslag

Karensavdrag	704 kr	528 kr	528 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	880 kr	660 kr	660 kr	660 kr	880 kr
Sjuklön	2 816 kr	2 112 kr	2 112 kr	2 112 kr	2 816 kr
Självrisk i kronor	1 584 kr	1 188 kr	1 188 kr	1 188 kr	1 584 kr
Relativ självrisk	36 %	36 %	36 %	36 %	36 %

Alternativ 3: Avdrag per arbetsdag

Karensavdrag	704 kr	660 kr	660 kr	528 kr	704 kr
Löneavdrag sjuklön	880 kr	660 kr	660 kr	660 kr	880 kr
Sjuklön	2 816 kr	1 980 kr	1 980 kr	2 112 kr	2 816 kr
Självrisk i kronor	1 584 kr	1 320 kr	1 320 kr	1 188 kr	1 584 kr
Relativ självrisk	36 %	40 %	40 %	36 %	36 %